Dávid R., Neckář J., Sehnálek D., (Editors). COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4821-8

PRINCIP UZNÁVÁNÍ V PRÁVU ES, UZNÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ VE VĚCECH VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI

VERONIKA KUDROVÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language:
Příspěvek se zabývá principem uznávání v právu Evropské unie, krátce zmiňuje též nejčerstvější legislativu upravující uznávání. Uznávání jako jeden z principů, na němž je postaven evropských právní prostor, rozděluje na dvě kategorie, a to uznávání jako prostředek, tedy jeden z prostředků k dosažení základních svobod, a dále na uznávání jako důsledek jejich realizace, který má zajistit výkon práva napříč státy Evropské unie. Tyto dvě linie dále sleduje a uvádí stěžejní právní akty upravující uznávání a komentuje způsoby, jimiž je v nich uznávání provedeno.

Key words in original language:
Právo ES, princip uznávání, vyživovací povinnost.

Abstract:
Contribution deals with the principle of recognition within the European Union Law, it also briefly mentions the recent legislation on recognition. It divides the principle of recognition into two dimensions. First one is represented by recognition purposed to create favourable conditions for an efficient achievement of the basic freedoms, the second dimension, vice-versa, is sort of reaction at realization of the free movement freedom. Thenceforth the contribution follows given lines, while making comments on the main acts on recognition.

Key words:
EC Law; principle of recognition; maintenance obligations.

1. ÚVOD

Volný pohyb osob jakožto jedna ze základních svobod Evropského společenství (dále jen „Společenství“) s sebou přináší řadu pozitivních efektů, a to jak pro Společenství jako celek, tak též pro jednotlivce na jeho území žijící, zejména tedy pro státní příslušníky členských států. Společenství vycházejícímu primárně z idey hospodářského rozvoje umožňuje v prvé řadě efektivní alokaci lidských zdrojů. Příslušníkům členských státu potom rozšiřuje prostor, v němž se mohou realizovat, ať již pracovně (studijně), sociálně či rekreačně. Přechod přes hranice států s sebou ale nutně přináší i řadu problémů.

Z právního hlediska je pochopitelně nejvýznamnějším jevem doprovázejícím stěhování osob ze státu do státu na hranicích končící teritoriální působnost jednotlivých právních řádů. Tu Společenství v mezích daných přenesenými pravomocemi překonává nejčastěji vytvářením *jednotného práva* (právních řádu určitých odvětví[1]) a vytvářením *podobného práva* (harmonizací). Základní princip ovládající právní úpravu v tomto duchu přijatou lze označit

[1] Typickým příkladem je evropské právo hospodářské soutěže.

jako *princip similarity*.[2] Jeho podstatou je takové sblížení právních norem dopadajících na vybrané instituty, které vytváří situaci, v níž pro daný skutkový stav platí prakticky totožná (či do potřené míry obdobná) pravidla v jednom členském státě jako v kterémkoli jiném. Takové právní prostředí usnadňuje jak pohyb z domácího právního řádu do právního řádu jiného členského státu, tak též přechod mezi dalšími právními řády navzájem. Druhým důležitým principem, s jehož pomocí právo Společenství překonává rozdílnosti právních řádů je *princip uznávání*.

2. PRINCIP UZNÁVÁNÍ

Zatímco princip similarity představuje pro aplikující subjekt určitou jistotu, že pravidla, jimiž se daný právní vztah řídí v jednom členském státě, budou *v podstatných rysech totožná s pravidly danými v kterémkoli jiném členském státě* (subjekt má představu o obsahu jiného právního řádu), princip vzájemného uznávání je založen na *důvěře v obsahově jiný právní řád* jiného členského státu. Tato důvěra je vkládána zejména ve skutečnost, že nároky kladené na určitý subjekt, službu, právní úkon, akt, apod. v jiném členském státě (státě původu) nejsou ve vztahu k chráněným zájmům mírnější než nároky stanovené ve státě, kde působení těchto veličin dochází.

Princip (vzájemného) uznávání nachází své uplatnění ve dvou druzích situací. V prvém případě jde o situace mající přímý vztah k některé ze základních svobod, nejčastěji v kontextu s hospodářskou aktivitou (prací, poskytováním služby, obchodem se zbožím), a to v tom smyslu, že uznávání slouží jako prostředek umožňující či usnadňující jejich faktickou realizaci. V druhém případě slouží uznávání jako nástroj důsledného vynucování práva, které by jinak bylo realizací některé ze základních svobod podstatně ohroženo.

3. UZNÁVÁNÍ ZA ÚČELEM EFEKTIVNÍHO UMOŽNĚNÍ VÝKONU ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Uznávání za účelem efektivního umožnění výkonu základních svobod probíhá na dvou úrovních, které se rozvíjí paralelně vedle sebe od 70. let. Vzájemně se však ovlivňují. V oblasti volného pohybu zboží a částečně i služeb jde o *uznávání doktrinální*. Jeho podstatou je, že princip uznávání vychází přímo z principů a pravidel vyjádřených v zakládajících smlouvách; tedy principů, na nichž je Společenství vystavěno. O uvedení principu uznávání do reality se pak zasloužila judikatura Evropského soudního dvora. Naproti tomu povinnost směřující k vzájemnému *uznávání právnímu* je založena akty sekundárního práva a týká se zejména volného pohybu osob, a částečné též volného pohybu služeb (zejména tam, kde má pohyb služeb složku osobní (poskytovatel je fyzická osoba)). U vzájemného uznávání právního lze pak dále rozlišovat, zda k uznání dochází na základě správního řízení (řízení o uznání) či automaticky (bez řízení).

Uznávání doktrinální

[2] Pojem „similarita“ nepatří do české slovní zásoby. V tomto kontextu je znásilněnou variací k anglickému slovu similar, které vyjadřuje, že je něco stejné či podobné. Protože čeština slovo shrnující rozsah podobnosti od částečné do 100% neobsahuje, rozhodla se autorka pro použití této nečeské variace.

Jak podrobněji rozvíjí Tomášek[3], doktrína vzájemného uznávání doprovázející realizaci základních svobod má svůj původ v oblasti **volného pohybu zboží**. Své vyjádření našla poprvé v rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci Cassis de Dijon[4], a to konstatováním (pokud jde o normy zabezpečující určitý nezbytný standard) povinnosti připustit na trh výrobek vyrobený v jiném členském státě, pakliže splňuje normy v zemi výrobce, v níž je obchodován. Jinými slovy byla založena povinnost státu uznat standard norem v zemi výrobce za odpovídající standardu místnímu; alespoň pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo (veřejná bezpečnost, ochrana spotřebitele či životního prostředí).

Další rozšíření doktríny uznávání nastalo nutně do oblasti **volného pohybu služeb**. „Obchod se službami" se totiž v relevantních rysech podobá obchodu se zbožím: v obou případech jde o přechod věcí či činností přes hranice, jehož vstupní podmínky (kvalita zboží, oprávnění k poskytování služby) jsou regulovány státem původu (udělení oprávnění). *Platí-li tedy v oblasti volného obchodu, že bez řádného důvodu nesmí být bráněno tomu, aby zboží vyrobené a obchodované v souladu s právem v jednom členském státě mohlo být uvedeno na trh jiného členského státu, pak může stejně dobře platit v oblasti volného pohybu služeb, že nesmí být bez řádného důvodu bráněno tomu, aby služba poskytovaná v souladu s právem v jednom členském státě mohla být přijímána v jiném členském státě.*[5] Teze o aplikovatelnosti pravidla vzájemného uznávání i na služby byla potvrzena výrokem Evropského soudního dvora v případu Evropská komise vs. Německo[6], který navíc (jako protipól) stanovil povinnost státu při vytváření domácích norem brát v úvahu i možné legitimní požadavky ostatních členských států.

Uznávání právní

V době, kdy rozsudek Cassis de Dijon položil základy doktríny vzájemného uznávání[7] pro oblast volného pohybu zboží a později též služeb, byly již položeny základy uznávání právního: oblasti **volného pohybu osob** existovaly již některé z tzv. „*sektorových směrnic*" o vzájemném uznávání kvalifikací[8]; později byly doplněny o další oblasti[9]. Úprava uznávání *ve*

---

[3] Tomášek, M. Expanze doktríny vzájemného uznávání v evropském právu. Právník. 2001, č. 3, s. 238 – 254.

[4] Případ 120/78 Rewe-Zentral AG vs. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein.

[5] Tomášek, M. Expanze doktríny vzájemného uznávání v evropském právu. Právník. 2001, č. 3, s. 240.

[6] Případ 205/84 Komise vs. Německo.

[7] Rozsudek byl vyhotoven dne 20. února 1979.

[8] Směrnice Rady 75/362/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci v oboru lékařství, zahrnující opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování a poskytování služeb (nahrazena směrnicí Rady 93/16/EHS o usnadnění volného pohybu lékařů a vzájemného uznávání jejich diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci), směrnice Rady 77/452/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci zdravotních sester a ošetřovatelů odpovědných za všeobecnou péči, obsahující opatření pro usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb, směrnice Rady 78/686/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci zubních lékařů obsahující opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb a směrnice Rady 78/1026/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci veterinárních lékařů obsahující opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb.

směrnicích z konce 70. let je postavena na taxativním výčtu kvalifikací a jejich základních parametrů (název kvalifikace, subjekt vydávající doklad o jejím dosažení, případně název osvědčení doplňujícího doklad o obdržené kvalifikaci). Každý členský stát je povinen uznat diplomy, osvědčení a jiné doklady o dosažené kvalifikaci (dále též jen „doklady o kvalifikaci“) uvedené v daném výčtu vydané státním příslušníkům členských států ostatními členskými státy a přiznat jim na svém území stejné účinky jaké mají doklady o kvalifikaci, které sám vydává. *V později vydávaných sektorových směrnicích* dochází postupně k přesunu důrazu z taxativního výčtu kvalifikací a jejich přesně stanovených charakteristik na obsahové náležitosti studia, a též obecnější stanovení institucí studium poskytujících. Pro regulovaná povolání[10] sektorovými směrnicemi neupravená byly vytvořeny *směrnice obecného systému*[11], které upravovaly podmínky, za nichž členský stát musí uznat kvalifikaci získanou příslušníkem jiného členského státu v jiném členském státě. Šlo zejména o podmínky spočívající v získání příslušného dokladu o kvalifikaci a ve vykonané praxi (resp. době, po kterou bylo v minulosti dané povolání vykonáváno). Postupem času se úprava rozložená v řadě směrnic stala nepřehlednou a zastaralou, zmíněný systém uznávacích směrnic byl proto v roce 2005 zkonsolidován do jediné uznávací směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací. Obecný systém uznávání je i v *nové směrnici* založen na vzájemné důvěře mezi členskými státy v to, že členský stát, v němž dotyčný získal odbornou kvalifikaci, nestanovil příliš měkké podmínky k jejímu získání, a tím nedopustil, aby regulované povolání mohla vykonávat osoba, jejíž kvalifikace není dostatečná, čímž by mohlo dojít ke škodám na majetku, životu či zdraví. Není již vyžadován předchozí výkon daného povolání, hostitelskému státu je však dovoleno za určitých podmínek požadovat po žadateli tzv. vyrovnávací opatření spočívající buď v absolvování adaptačního období, nebo složení zkoušky způsobilosti.

Směrnice o uznávání odborných kvalifikací obsahuje i speciální úpravu týkající se uznávání kvalifikací v oblasti **poskytování služeb**. Jejím základem je stanovení zvláštních pravidel pro rozšíření možnosti vykonávat činnosti pod původním profesním označením, a dále, vzhledem k různým systémům pro dočasné nebo příležitostné přeshraniční poskytování služeb, vyjasnění kritérií pro rozlišování mezi těmito dvěma koncepty v případě přestěhování poskytovatele služeb na území hostitelského členského státu.

---

[9] Směrnice Rady 80/154/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci porodních asistentek a o opatřeních pro usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb a směrnice Rady 85/384/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci v oboru architektury obsahující opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb, směrnice Rady 85/432/EHS o koordinaci právních a správních předpisů ohledně některých činností v oblasti farmacie.

[10] Regulované povolání představuje takovou odbornou činnost nebo soubor činností, u níž je přístup k ní nebo její výkon nebo jeden ze způsobů jejího výkonu v členském státě vyhrazen přímo nebo nepřímo na základě právních předpisů držitelům určité odborné kvalifikace.

[11] Směrnice Rady 89/48/EHS o obecném systému pro uznávání vysokoškolských diplomů vydaných po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělávání a přípravy, (dále jen "Směrnice 89/48/EHS“), směrnice Rady 92/51/EHS ze dne 18. června 1992 o druhém obecném systému pro uznávání odborného vzdělávání a přípravy, kterou se doplňuje směrnice 89/48/EHS, a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/42/ES, kterou se zavádí postup pro uznávání dokladů o dosažené kvalifikaci pro profesní činnosti upravené směrnicemi o liberalizaci a o přechodných opatřeních a kterou se doplňuje obecný systém uznávání dokladů o dosažené kvalifikaci.

***

Čtvrtá svoboda – **volný pohyb kapitálu** – se od ostatních svobod výrazně liší. Není svobodou sama pro sebe, vytváří spíše předpoklad pro účinné fungování ostatních svobod. Jako taková není oddělitelná od ostatních svobod a též její právní úprava zasahuje v mnohém i do ostatních oblastí.[12] Proto není na tomto místě předmětem samostatného popisu.

4. UZNÁVÁNÍ ZA ÚČELEM PŘEKONÁNÍ NEGATIVNÍCH DŮSLEDKŮ VÝKONU ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Jak bylo již uvedeno, vedle uznávání usnadňujícího výkon některé ze základních svobod, tedy uznávání jako prostředku, lze postavit též potřebu uznávání jako reakci na výkon některé ze základních svobod, tedy *uznávání jako důsledek.*

Uznávání v tomto pojetí se týká veřejnoprávních rozhodnutí, nejčastěji soudních, a má zajistit, aby rozhodnutí vydané v jednom členském státě bylo uznáno a následně i vykonáno v členském státě jiném. Kdyby taková možnost (povinnost) neexistovala, teritoriální omezenost výkonu státní (veřejné) moci na určité území (území, na němž došlo k vydání rozhodnutí) by znamenala podstatné oslabení vynutitelnosti práva, neboť pouhým překročením státních hranic (vyjmutím sebe sama z jurisdikce určitého státu) by bylo možno se dosahu práva vyhnout. Naznačená situace není v současném nazírání na Evropskou unii jako na *prostor práva* přípustná, postupně proto dochází k právnímu zakotvování uznávání cizích rozhodnutí. Ustanovení týkající se uznání jsou projevem snahy o zavedení volného pohybu soudních rozhodnutí, jehož smyslem je vytvoření situace, kdy rozhodnutí soudu jednoho členského státu má na území ostatních členských států stejné účinky jako ve státě vydání, a to automaticky.[13] Způsoby konkrétních právních opatření se pochopitelně odvíjí od pravomocí, jimiž Evropská unie disponuje.

Níže bude stručně pojednáno o uznávání v rámci justiční spolupráce v civilních a trestních věcech. Přestože právo Evropské unie zasahuje v současné době více či méně do všech právních disciplín, je si autorka vědoma, že justiční spolupráce v civilních věcech je spíše než věcí evropského práva předmětem zájmu mezinárodního práva soukromého a stejně tak trestněprávní spolupráce spadající do unijního pilíře nalézá své místo v oblasti práva trestního. Přesto lze mít za to, že v kontextu tohoto příspěvku lze institut uznávání považovat za spojnici evropského práva v užším smyslu (práva, které nepřesahuje či přesahuje jen minimálně do ostatních právních odvětví) se zmíněnými právními disciplínami, proto se lze na tomto místě zmínit i o oblastech úpravy, jejichž zkoumání jinak přísluší jiným právním disciplínám. Bude tak ovšem s ohledem na právě konstatované zasahování do jiných disciplín činěno výlučně ve vztahu k institutu uznávání.

Justiční spolupráce v civilních věcech

Za účelem uznání a výkonu soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech je Společenství oprávněno vydávat akty sekundárního práva; jimi jsou s ohledem na

---

[12] Srov. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, s. 516 a násl.

[13] Týč, V. in Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 303.

komunitární povahu regulovaných otázek[14] nařízení. Platná nařízení upravují otázku uznání v zásadě následujícími způsoby:

1. K uznání rozhodnutí dochází automaticky, tedy bez zvláštního řízení a rozhodnutí, a to tím, že k němu dotyčný orgán přihlédne. Uznání nelze napadnout a nejsou dány ani důvody pro jeho odepření.[15]

2. K uznání rozhodnutí dochází automaticky, (ne)možnost napadení není upravena. Je ovšem dána možnost odepření uznání a to toliko z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.[16]

3. K uznání rozhodnutí dochází automaticky, tedy bez zvláštního řízení a rozhodnutí, a to tím, že k němu dotyčný orgán přihlédne; je-li ovšem otázka uznání vznesena u soudu jako předběžná, lze o ní rozhodnout. *Důvody pro neuznání* mohou být jak na straně samotného rozhodnutí (neslučitelnost s jiným rozhodnutím mezi týmiž stranami, neslučitelnost s dřívějším (pozdějším) rozhodnutím v téže věci), tak na straně nepřípustného procesního postupu při rozhodování o nároku, jenž má být uznán. Třetím důvodem pro neuznání rozhodnutí je pak výhrada veřejného pořádku jako překážka na straně státu, v němž má k uznání dojít.[17]

V zásadě kombinací způsobu prvního a třetího je úprava v nařízení Rady 4/2009/ES o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Justiční spolupráce v trestních věcech

Justiční spolupráce v trestních věcech spadá do třetího pilíře Evropské unie, nelze proto při jejím budování využít právní nástroje Společenství. Z nástrojů právní úpravy tak připadají v úvahu mezinárodní smlouvy, společné postoje, rámcová rozhodnutí a rozhodnutí. Pro zakotvení zásady vzájemného uznávání, jedné ze základních zásad spolupráce v trestních věcech, byla zvolena forma právně závazných aktů sloužících ke sbližování práva členských států – **rámcových rozhodnutí**.[18]

---

[14] Srov. Týč. V. in Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 23.

[15] Tento způsob úpravy platí pro evropský exekuční titul pro nesporné nároky (nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004/ES, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky) a pro evropský platební rozkaz (nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu).

[16] Nařízení Rady 1346/2000/ES o úpadkovém řízení.

[17]Takto je uznávání upraveno v nařízení Rady 44/2001/ES o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I) a nařízení Rady 2201/2003/ES o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení č. 1347/2000/ES (Bruselu II).

[18] Uznávání je v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech aktuálně stanoveno těmito rámcovými rozhodnutími Rady: 2005/214/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut 2006/783/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci, 2008/909/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření

I v oblasti trestního práva platí, že k uznávání rozhodnutí dochází automaticky, bez zvláštního řízení. Jeho základní formální podmínkou je *osvědčení* vydané na předepsaném formuláři předané příslušnými orgány vydávajícího státu. Vzhledem k závažné povaze trestněprávních rozhodnutí není překvapující, že *důvody k odmítnutí uznání* (a výkonu) jsou širší, než je tomu v případě uznání v civilních věcech. Stejně jako v případě civilních rozhodnutí i pro oblast trestního práva platí, že lze odmítnout uznání v případě překážky věci rozhodnuté a došlo-li v řízení, o jehož uznání se jedná, k tzv. nepravidelnostem řízení. Výhradu veřejného pořádku lze pak nepřímo spatřovat v důvodech pro odepření spočívajících v nedostatku oboustranné trestnosti a v nedostatku věku. Lze-li institut promlčení chápat jako podstatný prostředek k zabezpečení právní jistoty, který patří mezi základní principy, na jejichž zachování musí členské státy bezpodmínečně nutno trvat, lze ke skupině důvodů připodobněných k výhradě veřejného pořádku zařadit též promlčení výkonu trestu. Důvodem k neuznání (nevykonání) je též případná imunita (popř. výsada) osoby, která by mohla výkonu trestu bránit (právní překážka). Technickou (popř. též právní) překážkou může být nedostatečná vybavenost státu, v němž má k uznání a výkonu dojít, k výkonu specifického druhu trestu. Poslední z ustálených důvodů pro odmítnutí by bylo možno označit jako *de minimis*, totiž situaci, kdy by výkon, jehož by mělo být po uznání docíleno, by nebyl takového rozměru, aby bylo efektivní řízení konat.

Právě nastíněná koncepce uznání a neuznání je společná pro zmíněná rámcová rozhodnutí. Výrazněji se odlišuje pouze rámcové rozhodnutí týkající se vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, neboť zavádí institut *částečného uznání a výkonu*. Jeho podstatou je materiální změna v rozsudku a trestu, neboť daný institut připouští možnost uznat rozsudek a vykonat trest jen částečně. Z povahy věci tak nelze stanovit vyšší rozsah trestu (přesněji prodloužení trestu), než je uložen rozhodnutím ve věci, lze ale uložit trest rozsahu nižšího. Formálním předpokladem takového postupu je konzultace zamýšleného částečného uznání a výkonu s příslušným orgánem vydávajícího státu, která vede k dosažení shody o tomto postupu. K zahájení konzultace a vyjednávání o výsledku je ovšem třeba přistoupit pouze v případě, že by stát, v němž je o uznání (a výkon) žádáno, jinak toto odmítl.

5. NEJNOVĚJŠÍ LEGISLATIVA – UZNÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ VE VĚCECH VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI

Nejnovějším aktem v oblasti právní spolupráce, který operuje s principem uznávání, je nařízení Rady 4/2009/ES ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (dále jen „nařízení“). Zajímavá je na něm jednak kombinace způsobů právní úpravy uznávání, ale zejména způsob propojení nařízení s mezinárodní smlouvou.

Cílem nařízení je *vytvoření prostoru pro snadnou dosažitelnost rozhodnutí ve věci vyživovací povinnosti*, které bude automaticky vykonatelné v jiném členském státě. Za tímto účelem nařízení upravuje řadu aspektů justiční spolupráce, z nichž lze s ohledem na téma příspěvku vyzdvihnout zejména uznávání a výkon a rozhodnutí o vyživovací povinnosti.

---

spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii a 2008/947/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty.

Nařízení se vztahuje na všechny vyživovací povinnosti, které vyplývají z rodinných poměrů, a je určeno členským státům s výjimkou Dánska, neboť to obecně odmítlo[19] podílet se na přijímání opatření Rady v rámci vytváření Prostoru svobody, bezpečnosti a práva. V tomto konkrétním případě však Dánsko (na zasedání Výboru pro občanské právo v únoru 2009) vyjádřilo svůj záměr se na aplikaci tohoto nařízení podílet,[20] proto se v tuto chvíli vztahuje na všechny členské státy. Protože je však nařízení koncipováno tak, že jím daná právní úprava se v řadě věcí doplňuje s Haagskou úmluvou[21] a Haagským protokolem[22], jehož přijetí odmítlo Spojené království a není jisté u Irska a Dánska, je v nařízení patrný dvojí režim týkající se uznávání, a to právě s ohledem na vázanost státu zmíněným protokolem.

Předmětem uznávání je rozhodnutí vydané soudem členského státu, popř. soudním úředníkem (pokud jde o výši nákladů řízení). Takto definuje pojem rozhodnutí čl. 2 nařízení, a to navzdory jednomu z principů zakotveném v preambuli, dle něhož by se nařízení mělo za určitých předpokladů (záruky nestrannosti) vztahovat též na rozhodnutí správních orgánů. Předmětem uznání je toliko stanovená vyživovací povinnost. Nelze uznávat rodinné vztahy, rodičovství, manželství či švagrovství, a jejich uznání nelze ani dovozovat z uznání vyživovací povinnosti.

Pro samotné uznávání rozeznává nařízení dva různé režimy, a to, jak bylo naznačeno, s ohledem na další smluvní příslušnost členských států. Zvolený způsob právní úpravy uznávání – *propojení nařízení s mezinárodní smlouvou* – je v oblasti civilní justiční spolupráce poměrně netradiční. Zvláštní přitom je, že mezinárodní smlouva jako pramen práva odlišného charakteru neslouží v případě uznávání jako podpůrný pramen pro případy, na něž se nařízení nevztahuje, či pro státy, jichž se netýká, ale jako skutečnost určující právní postavení určitých států, které ospravedlňuje nižší nároky na právní úpravu pro dané státy. Ospravedlním rozdílnosti odlišné – mírnější – úpravy pro státy vázané Haagským protokolem[23] je záruka vyplývajících z uplatňování kolizních norem daná právě vázaností Haagským protokolem. Co by nastalo v případě, že by došlo ke změně Haagského protokolu, byť je taková možnost velmi teoretická, není zřejmé.

Uznávání rozhodnutí vydaných v členském státě vázaným haagským protokolem

Jak bylo již uvedeno, Haagský protokol obsahuje kolizní pravidla, která dle autorů nařízení poskytují dostatečnou záruku pro uznatelnost a vykonatelnost rozhodnutí ve věcech vyživovací povinnosti ve všech ostatních členských státech, není proto potřebná podrobnější úprava uznávání.

---

[19] V Protokolu o postavení Dánska k Ústavě pro Evropu.

[20] Herboczková, J. Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu a o spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti. Právo a rodina. 2009, č. 4, s. 14.

[21] Úmluva o mezinárodním vymáhání výživného k dětem a dalších druhů vyživovací povinnosti z 23. 11. 2007.

[22] Protokol o právu použitelném na vyživovací povinnosti z 23. 11. 2007.

[23] Podle informací na stránkách Haagské konference mezinárodního práva soukromého (www.hcch.net) k Haagské úmluvě a Haagskému protokolu není k 31. 5. 2009 zatím smluvní stranou kteréhokoli z těchto dokumentů žádný člen Evropských společenství.

Pro uznání není vyžadováno žádné zvláštní řízení – dochází k němu automaticky (při samotné aplikaci). V členském státě výkonu přitom není možná jakákoli forma věcného přezkumu a nařízení nestanoví ani důvody pro případné odmítnutí uznání. Za určitých podmínek je však možné odmítnutí či odložení výkonu.

Rozhodnutí je vykonatelné, aniž by bylo třeba prohlášení o jeho vykonatelnosti.

Uznávání rozhodnutí vydaných v členském státě, který haagským protokolem vázán není

Též pro státy nevázané Haagským protokolem platí automatické uznání bez zvláštního řízení, ovšem s možností (nutností) uznání odmítnout. Důvody pro neuznání mohou být, jak již bylo stanoveno, jak na straně samotného rozhodnutí (neslučitelnost s jiným rozhodnutím mezi týmiž stranami, neslučitelnost s dřívějším rozhodnutím v téže věci), tak na straně nepřípustného procesního postupu při rozhodování o nároku, jenž má být uznán (jde o přesně vymezenou situaci, v níž *nebyl odpůrci dán přiměřený prostor pro procesní obranu* ve sporu). Třetím důvodem pro neuznání rozhodnutí je pak *výhrada veřejného pořádku* jako překážka na straně státu, v němž má k uznání dojít.

Pro výkon rozhodnutí v tomto režimu je třeba **prohlášení vykonatelnosti**.

***

Nařízení vstoupilo v platnost dne 30. ledna 2009, datum počátku použitelnosti ustanovení o uznávání je ovšem stanoveno až na 18. června 2011, a to za předpokladu, že ve Společenství bude k tomuto dni použitelný Haagský protokol z roku 2007. V opačném případě se použitelnost odsouvá až ke dni použitelnosti daného protokolu ve Společenství.

6. ZÁVĚR

Princip uznávání nabývá v právu Evropské unie, ale i samotném právu Společenství řady různých podob. V oblasti vnitřního trhu se lze setkat jak s uznáváním doktrinálním, které vychází přímo z primárního práva Společenství (týká se zejména volného pohybu zboží a částečně i služeb), tak též s uznáváním právně zakotveným sekundárním právem (jde hlavně o volný pohyb osob a pro něj potřebné uznávání kvalifikací), které předpokládá určitý správní postup vedoucí k uznání. Bližší právní zakotvení je typické též pro oblast justiční spolupráce, a to jak v civilní otázkách, které spadají pod rozsah pravomocí Společenství, tak pro spolupráci v trestních věcech, která je regulována unijními prameny práva. V oblasti justiční spolupráce dochází k automatickému uznávání, které je v zásadě doplněno okruhem okolností, za nichž může stát, v němž je o uznání žádáno, uznání odepřít. Výjimkou je v tomto směru zejména nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, které pro určitý stanovený okruh států (jde o státy, které jsou smluvními stranami Haagského protokolu) možné důvody odmítnutí uznání nestanovuje. Zmíněné nařízení je zvláštní též použitou legislativní metodou, která jej propojuje s mezinárodní smlouvou, a to nikoli co do přímých norem dopadajících na určitý právní vztah, ale co do postavení smluvních států v rámci nařízení, které je odvozeno z „přihlášení se“ ke kolizní úpravě dané úmluvou.

Literature:

- Tomášek, M. Expanze doktríny vzájemného uznávání v evropském právu. Právník. 2001, č. 3, s. 238 – 254, 17 s.
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, 928 s.
- Rozehnalová, N., Týč, V. Evropský justiční prostor. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 410 s.

Reviewer:
Filip Křepelka

Contact – email:
veronikakudrova@law.muni.cz